

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
- ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τὸ ἄρθρον τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Συντάξεως

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΙΩΑΝΝΟΥ-ΠΑΥΛΟΥ Β' ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Β'

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πάπα Ἰωάννου-Παύλου Β' στήν Ἀθήνα δέν εἶχε μόνον τὰ ἀρνητικά ἀποτελέσματα, πού ἐπισημάνσαμε στό προηγούμενον ἄρθρον μας, ἀλλ' ἀπέβη καί ὠφέλιμος καταλύτης μέ πολλά ἐμφανῆ θετικά ἀποτελέσματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Ἐν πρώτοις πρέπει νά ἀναφέρωμεν τήν ἀναζωπύρῃσιν τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ πληρώματος

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν, Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς
Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καί τῶν Τεχνῶν

(κλήρου, μοναχῶν, λαϊκῶν) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πάπα κατέστησε ποικιλοτρόπως γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες δέν εἶναι διατεθειμένοι νά ἀρνηθοῦν τὴν πατροπαράδοτη ὀρθόδοξη πίστιν καί παράδοσιν, οὔτε κατὰ *«ἰῶτα ἐν ἡμίαν κεραίαν»* (Ματθ. ε', 18). Οὐδέποτε πρόκειται νά παραθεωρήσουν ὅ,τι ἀπὸ ἄποψιν δογματικὴν, νομοκανονικὴν, ἱστορικὴν καί λαοφυρολογικὴν μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸν Παπισμὸν. Γι' αὐτὸ ὅλη ἡ Οἰκουμένη πληροφορήθηκε ὅτι ἡ *«ἀληθεύουσα ἐν ἀγάπῃ»* (Ἐφεσ. δ', 15) προσφώνησις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τὸν Πάπαν, –ἡ ὁποία, ὅπως τόνισε ὁ ὀρθοδόξοτατος διακεκριμένος Βουλευτὴς καί πρ. Ὑπουργὸς κ. Στέλιος Παπαθεμελῆς, ὑπῆρξε *«δημηγορία μὲ τὴν κλασικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου»*, *«λόγος ἐπὶ τῆς οὐσίας καί περὶ τῆς οὐσίας»* (Ἐφημερὶς *«Τὸ Παρόν»*, 6 Μαΐου 2001)–, κατέστησε γνωστοὺς ἕως τὰ πέρατα τῆς γῆς τοὺς οὐσιαστικοὺς λόγους τοῦ χωρισμοῦ καί τῆς ἀποξενώσεως, οἱ ὁποῖοι, *«ὕφιστάμενοι ὑπὲρ τὴν χιλιετίαν, δηλητηριάζουν τὴν ἀτμόσφαιραν»* καί οὐδεμίαν ἔχουν τυχὸν σχέ-

σιν πρὸς φο(υ)νταμενταλισμούς, φανατισμούς καί μισαλλοδοξίες. Ἀκόμη καί ἀρκετοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀποπειράθηκαν νά ματαιώσουν τὴν –εἰς πολλοὺς Ἕλληνες ἀνεπιθύμητη– ἐπίσκεψιν τοῦ Ποντίφηκος, προσέφεραν σημαντικὴν ὑπηρεσίαν, διότι ἔστω διὰ τῆς «μεταβάσεως εἰς ἕτερον γένος» συνετέλεσαν στήν παρουσίαν καί στήν ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν ἢ ἀναγνωστῶν τοὺς συνειδητοποιήσιν τῶν ποικίλων διαφορῶν μας πρὸς τὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν. Ἐστω ὡς παράδειγμα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ σχετικὴ συμβολὴ εἰδικοῦ τεύχους τοῦ περιοδικοῦ «Παρακαταθήκη» (ἀρ. τεύχους 17, Μάρτιος-Ἀπρίλιος 2001), τὸ ὁποῖον κατὰ πλουσίως ἐνημερωτικὸν τρόπον ὑπενθύμισε λεπτομερῶς ὄχι μόνον τὶς ἀποκλίσεις τοῦ ΡΚαθολικισμοῦ ἐκ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἀλλὰ καί ὅ,τι ἐπιγραμματικῶς τόνισε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος στήν μνημονευθεῖσαν προσφώνησίν του λέγων: *«Ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς Λαὸς βιώνει ἐντονότερον τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων τὰς τραυματικὰς ἐμπειρίας, εἷς τε τὴν ἐκκλησιαστικὴν του συνείδησιν καί τὴν ἐθνικὴν του μνήμην, διότι παραμένουν εἰσέτι χαίνουσαι αἱ πληγαί, αἱ ὁποῖαι ἐπληρέθησαν εἰς τὸ ἀκμαῖον σῶμα αὐτοῦ, ὡς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὑπὸ τε τῆς καταστρεπτικῆς μανίας τῶν Στανροφόρων καί τῆς Φραγκοκρατίας, ἀλλὰ καί ὑπὸ τῆς ἀθεμίτου δράσεως τῆς λατινικῆς Οὐνίας. Καὶ ὅμως οὔτε ἓνας ἔστω λόγος συγγνώμης δέν ἠκούσθη μέχρι τώρα»*. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος, πού παρακολούθησε ἀπὸ τὰ ΜΜΕ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πάπα στήν Ἀθήνα, πληροφορήθηκε τὴν ἀλήθειαν γιὰ τὰ αἵτια τῆς ἀνυψώσεως τοῦ τείχους τοῦ αἰσχύους, τοῦ τείχους τῆς ἐχθρότητος καί τοῦ χωρισμοῦ.

2. Ἡ γενομένη ὑπόμνησις τῶν ποικίλων διαφορῶν μεταξὺ Ὁρθοδοξίας καί Ρωμαιοκαθολικισμοῦ κατέστησε κατανοητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς συνεχίσεως εἰλικρινοῦς διαλόγου μεταξὺ των γιὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλῶν καί μὴ ἀντιλεγόμενων συμπε-

ρασμάτων περι τοῦ ποῖαι ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτῶν εἶναι οὐσιώδεις καὶ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἀρθοῦν καὶ ποῖαι εἶναι τυχόν δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὡς «θεολογούμενα», πού πρέπει νὰ μελετηθοῦν, ἢ ἀνεκτὲς ἐν ὀνόματι τῆς ἐπικρατοῦσης στὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἀρχῆς: «ἐνότης στὰ οὐσιώδη μέσα στὴν ποικιλομορφίαν». Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι ὑπάρχουν κατὰ τόπους καὶ χρόνους ἐκκλησιαστικὲς ἐκφάνσεις καὶ διατυπώσεις, πού «ἀνταποκρίνονται εἰς διάφορον δομὴν σκέψεως ἢ ὀρίζοντα κατανόησης καὶ εἰς διαφόρους ἱστορικὰς ἢ πολιτιστικὰς ἢ γλωσσικὰς συνθήκας» (Εὐαγγ. Θεοδώρου, Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς, ἐν Ἀθήναις 1991, σ. 333). Κατὰ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν, ὡς ἐτόνισεν ὁ Μακ. κ. Χριστόδουλος, «ὁ ἐν ἀληθείᾳ διάλογος μεταξὺ Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὀφείλει νὰ βασισθῇ εἰς τὴν κοινὴν Ἀποστολικὴν Πίστιν τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ εἰς τὴν ἀκαινοτόμητον πατερικὴν μας παράδοσιν».

3. Τὸ ὅτι ἔγινε κάποια κοινὴ προετοιμασία τοῦ περιεχομένου τῆς προσφωνήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς ἀντιφωνήσεως τοῦ Πάπα, αὐτὸ ὅχι μόνον δὲν μειώνει τὴν ἀξίαν τῶν λεχθέντων, ὡς ἐνόμισαν μερικοί, ἀλλ' ἀντιθέτως τὴν ἀναδεικνύει περισσότερο, διότι προϋποθέτει ὅτι τὸ Βατικανόν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν σκληρὰν γλῶσσαν πού θὰ χρησιμοποιοῦσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, δέχθηκε νὰ ἀκουσθῇ ἢ γλῶσσα αὐτὴ διὰ τῶν ΜΜΕ μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς. Αὐτὸ εἶναι πολὺ θετικὸν στοιχεῖον τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον ὁ Πάπας ἔτεινεν εὐήκοον οὖς στοὺς λόγους τοῦ Μακ. κ. Χριστοδούλου, ὁ ὅποιος τοῦ εἶπεν: «Ἀναμένομεν ἀπὸ Σᾶς ἓνα τολμηρὸν λόγον, περιμένομεν ἀπὸ τὰ χεῖλη Σας λόγον χριστιανοῦ Ἐπισκόπου ἀπευθυνόμενον εἰς τὴν καρδίαν μας. Αὐτὸς Σας ὁ λόγος θὰ πρέπει νὰ θέσῃ τὸν θεμέλιον λίθον ἐπὶ τοῦ οὐραίου θὰ οἰκοδομηθῇ ἢ κατανόησις, ἢ συγγνώμη καὶ ἢ καταλλαγή». Εἰς ὅλον τὸν κόσμον σὲ εἰδικὰ ραδιοτηλεοπτικὰ προγράμματα καὶ στὰ πρωτοσέλιδα τῶν ἐφημερίδων προβλήθηκε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ποντίφηξ, ἀνταποκρινόμενος στὴν προσδοκίαν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἶπεν: «Γιὰ ὅλες τὶς παρελθούσες καὶ παρούσες περιστάσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες τὰ τέκνα τῆς (Ρ)Καθολικῆς Ἐκκλησίας

ἀμάρτησαν μὲ πράξεις καὶ παραλείψεις κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν τους, ὁ Κύριος ἅς μᾶς χορηγήσῃ τὴν συγχώρεση πού Τοῦ ζητοῦμε».

4. Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετώπισε τὴν ἔλευσιν τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα, συνετέλεσεν ὥστε ὄχι μόνον οἱ προηγηθεῖσες κατηγορίες τῶν διεθνῶν ΜΜΕ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ συρρικνωθοῦν ἢ καὶ ἐκλείψουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκουσθοῦν ὕμνοι διὰ τὴν προσφορὰν τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὸς ὁ Πάπας στὴν ἀντιφώνησίν του πρὸς τὸν Μακαριώτατον χαρακτήρισε τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς «τὸν προμαχῶνα τῆς Χριστιανοσύνης στὴν Ἀνατολήν» καὶ ἐπὶ πλεον κατὰ ἐπιγραμματικὸν τρόπον διεκήρυξεν: «Ἐπιθυμῶ νὰ διαβεβαιώσω τὴν Μακαριότητά Σας γιὰ τὸν εὐλικρινῆ θανατασμό πού ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης τρέφει πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διαφύλαξε τὴν κληρονομίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος ἀντηχεῖ παντοῦ ὅπου τὸ Εὐαγγέλιο ἔχει κηρυχθεῖ. Τὸ ὄνομα τῶν πόλεων τῆς εἶναι γνωστὸ στοὺς Χριστιανούς, ὅπου κι ἂν εὐρίσκονται... Ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Ἐποχὴ μέχρι σήμερα, ἡ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ πλούσια πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀντλήσῃ τὴ λειτουργία τῆς, τὴν πνευματικότητα καὶ τὸ δίκαιόν της... Οἱ Πατέρες, προνομοῦχοι ἐρμηνευτὲς τῆς ὅλης Ἀποστολικῆς Παραδόσεως καὶ οἱ Σύνοδοι, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία παραμένει στοιχεῖο ἀσάλευτο τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀποτελοῦν τὴν παρακαταθήκη τῆς σύνολης Ἐκκλησίας. Ἡ παγκόσμια Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τὸ τί ἡ Ἑλληνικὴ Χριστιανοσύνη τῆς κληρονόμησε, οὔτε νὰ παύσῃ νὰ ἀποδίδει εὐχαριστίες γιὰ τὴν διαρκὴ ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως».

Μὲ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πάπα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔγινε καλύτερον γνωστὴ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ τὶς ἡμέρες τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς ἕως σήμερα πολλὲς ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀνθρώπων, πού ζοῦν σὲ διάφορες γωνιὲς τοῦ πλανήτου μας καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ Διαδίκτυον (Internet), ἐπισκέφθηκαν καὶ συνεχίζουν νὰ ἐπισκέπτονται τὶς σχετικὲς ἱστοσελίδες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (www.ecclesia.gr), γιὰ νὰ γνωρίζουν καλύτερα τὴν πνευματικότητα, τὴν ζωντάνια καὶ τὶς δραστηριότητές της.

5. Ο Πάπας κατά την επίσκεψίν του προέβαλεν εις όλην την γήν όχι μόνον την Έκκλησίαν της Ελλάδος, αλλά και τον αρχαίον Έλληνισμόν. Η πρός τον Πρόεδρον της Δημοκρατίας κ. Κ.Στεφανόπουλου έκτενης προσφώνησίς του ύπηρξε και πάλιν ύμνος για τον Έλληνισμόν και την έλληνικήν πολιτιστικήν παράδοσιν, μεταδοθείς διά των ΜΜΕ εις όλόκληρον τον κόσμον. Ο Ποντίφηξ υπέμνησε κατά σειράν την επίδρασιν του έλληνικού πολιτισμοῦ στην Παλαιάν Διαθήκην· την έλληνικήν μετάφρασιν των Έβδομήκοντα (Ο΄)· την συγγραφήν και διάδοσιν των βιβλίων της Καινής Διαθήκης στην έλληνικήν γλώσσαν· τις διαλεκτικές σχέσεις Χριστιανισμού και Έλληνισμού· τή γόνιμη συνάντησι χριστιανικού και έλληνικού πνεύματος· την υπό του άγιου Αύγουστίνου και του (Ψ)Διονυσίου του Αρεοπαγίτου άξιοποίησιν στοιχείων Πλατωνικής φιλοσοφίας· την επίδρασιν του Έλληνισμού στον άγιον Γρηγόριον τον Ναζιανζηνόν· τον βαθμαίον εκχριστιανισμόν του Έλληνισμού και τον «*μέ ωρισμένην έννοιαν*» έξελληνισμόν του Χριστιανισμού· την διαπότισιν του βυζαντινού και του δυτικού μεσαιωνικού πολιτισμοῦ τόσοσν υπό του Χριστιανισμού, όσον και υπό του έλληνικού πολιτισμοῦ· την επίδρασιν του Άριστοτέλους στο θεολογικόν και φιλοσοφικόν έργον Θωμά του Άκινάτου· τó φυλασσόμενον στους χώρους του Βατικανού έργον του Ραφαήλ «*Η Σχολή των Άθηνών*», που υπενθυμίζει την συμβολήν των εκπροσώπων της Σχολής αὐτῆς στην πυροδότησιν της «Αναγεννήσεως»· τις παιδαγωγικές ιδέες του Έλληνισμού και τις πρός άρετήν προτροπές του Πλάτωνος, του Σωκράτους, του Αίσχύλου και του Σοφοκλέους· τις επιδράσεις του Έλληνισμού στα παιδαγωγικά έργα του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου· τον όρκον του Ίπποκράτους και την συμβολήν του στην ανάπτυξιν του απολύτου σεβασμοῦ πρός την άγέννητη ανθρώπινη ζωήν· την Ελλάδα ως λίκνον του άθλητισμοῦ, των Όλυμπιακων αγώνων και του Μαραθωνίου δρόμου και την έλπίδα ότι ή υπό διαμόρφωσιν Εὐρώπη θά επανεύρη την μακραίωνα παράδοσιν της συναντήσεως του έλληνικού πολιτισμοῦ και του Χριστιανισμού. Η Εὐρώπη, προσέθεσεν ό Πάπας στην ιδίαν προσφώνησιν, πρέπει συμφώνως πρός τó δελφικόν «*γνώθι σαυτόν*» νά αναζητήση την αυτοσυνειδησίαν της και νά «*μελετήση εκ νέου τις ρίζες της ταυτότητός της*. Αυτές οι ρίζες

είναι θεμελιωμένες βαθειά στην κλασικήν έλληνικήν και στην χριστιανικήν κληρονομιά της. Αμφότερες ώδήγησαν στην ανάπτυξιν του Άνθρωπισμοῦ, που θεμελιώνεται στην αντίληψιν ότι κάθε άνθρωπος έχει πλασθή κατ' εικόνα και καθ' όμοίωσιν του Θεοῦ».

Στήν συνέχεια ό Πάπας τόνισε ότι από γεωγραφικήν και ιστορικήν σκοπιάν ή μεταξύ Άνατολής και Δύσεως εύρισκομένη Ελλάδα έχει κληθή «*νά οικοδομή γέφυρες και νά προάγη ένα πολιτισμόν του διαλόγου*. Αυτό έχει σήμερα ούσιώδη σημασίαν για τó μέλλον της Εὐρώπης. Πολλά τείχη προσφάτως κρημνίσθηκαν, αλλά άλλα υφίστανται άκομη. Τό ζήτημα της ένώσεως μεταξύ των άνατολικών και των δυτικών τμημάτων της Εὐρώπης παραμένει πολύπλοκον και πρέπει νά γίνουν άκόμη πολλά μέχρις ότου επιτευχθή ή άρμονία μεταξύ των Χριστιανών της Άνατολής και της Δύσεως, γά νά δύναται πάλιν ή Έκκλησία νά αναπνή με τις δύο (έννοείται: ιστορικές) πτέρυγες του πνεύμονός της».

6. Εις μίαν εποχήν, κατά την όποιαν μερικές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν άθεϊστικές τάσεις ή προγράμματα περιθωριοποίησεως του Χριστιανισμού και της Έκκλησίας και ή έγκριθείσα Ευρωπαϊκή «Χάρτα των ανθρώπινων δικαιωμάτων» έξοβελίζει οίανδήποτε υπόμνησιν των χριστιανικών ριζών και του χριστιανικού υποβάθρου των δικαιωμάτων αὐτών, είναι τῷ όντι λίαν θετικόν τó γεγονός της από κοινού διακηρύξεως του Πάπα και του Αρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος περί του Χριστιανισμού ως της πνευματικής έντελεχείας της Εὐρώπης. Οί δύο εκκλησιαστικοί άνδρες, όχι μόνο ό καθένας χωριστά, αλλά και από κοινού στην Δήλωσιν των «*ένώπιον του Βήματος του Άποστόλου των Έθνών Παύλου*» διεκήρυξαν την αλήθειαν αὐτήν. Ενώπιον του Προέδρου της Έλληνικής Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργοῦ της Ελλάδος, Ελλήνων Υπουργών, πολλών Πρέσβων, άλλων ξένων διπλωματών και εκπροσώπων της έλληνικής πολιτειακής, πολιτικής και πνευματικής ήγεσίας δήλωσαν τά έξής:

«*Είμεθα εύτυχείς διά την επιτυχίαν και την προκοπήν της Εὐρωπαϊκής Ένώσεως. Η ένωσις του ευρωπαϊκού κόσμου εις μίαν πολιτειακήν οντότητα χωρίς οι λαοί νά χάσουν την αυτοσυνειδησίαν, την έθνικήν παράδοσιν και την θρησκευτικήν ταυτότη*

τά των, ὑπῆρξε τὸ ὄραμα τῶν πρωτεργατῶν της. Ὅμως ἡ διαφαινομένη τάσις μετατροπῆς ἐνίων Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν εἰς Κράτη Λαϊκά χωρὶς καμία ἀναφορὰ σὲ Θρησκεία, συνιστᾷ ἀναίρεσιν καὶ ἀπάργνησιν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν κληρονομίας. Καλούμεθα νὰ ἐντεινώμεν τὰς προσπάθειάς μας, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐνοποίησης τῆς Εὐρώπης. Θὰ ἀφιερῶσωμεν δὲ τὰς δυνάμεις μας ὥστε αἱ Χριστιανικαὶ ρίζαι τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Χριστιανικὴ τῆς ψυχῇ νὰ διατηρηθῶσιν ἀλώβητοι».

7. Θετικὸν στοιχεῖον εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μετάδοσις τοῦ μηνύματος, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παγκριστιανικὴ ἐνότης καὶ συνεργασία πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς εἰρήνης, πρὸς καταπολέμησιν τῆς βίας, τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τοῦ «φανατισμοῦ ἐν ὀνόματι τῶν θρησκειῶν»· πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελίξεως· πρὸς ὀργάνωσιν τῶν ἔργων δικαιοσύνης καὶ διακονίας· πρὸς περιθάλψιν τοῦ «πάσχοντος, τοῦ πεινῶντος καὶ τοῦ γυμνητεύοντος»· πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς ἐξαλείψεως τῶν πολέμων, τῶν σφαγῶν καὶ τῶν βασανιστηρίων· πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ ἔτους 2004 γιὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς «Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Παραδόσεως τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐκχειρίας» καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς «παγκοσμιοποιήσεως τῆς ἀδελφωσύνης».

Χαρακτηριστικῶς διεκήρυξαν ὁ μὲν Ποντίφηξ ὅτι «ἡ (Ρ)Καθολικὴ Ἐκκλησία δεσμεύθηκε χωρὶς ἐπιστροφὴν στὸ δρόμο τῆς ἐνότητος μὲ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες», ὁ δὲ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὅτι «εἰς τὴν κοινὴν πορείαν (πρὸς τὴν ἐνότητα) ἔχομεν λαμπρὰ παραδείγματα τοὺς θεοφόρους Πατέρας τῆς πρώτης χιλιετίας τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, οἵτινες ἐφώτισαν καὶ συνεχίζουν νὰ φωτίζουν λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν πνευματικὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ».

8. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω ἐμφανῆ θετικὰ στοιχεῖα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα ὁ γράφων πιστεύει ὅτι ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα μυστικά καὶ ἀόρατα, ποὺ εἶναι ὅμως παρόντα εἰς δυναμικὴν κατάστασιν μέσα στὶς ψυχὰς τοῦ Ποντίφηκος καὶ τῶν ἐπιφανῶν μελῶν τῆς Συνοδείας του. Μερικοὶ ἐκ τῶν Καρδιναλίων, ποὺ τὸν συνόδευαν, εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ παίξουν στὸ μέλλον σημαντικὸν ρόλον τόσον γιὰ τὴν ἐκλογὴν νέου Πάπα, ὅσον καὶ γιὰ τὴν ἀναθεώρη-

σιν τῆς πολιτικῆς τοῦ Βατικανοῦ ἔναντι τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ Παπικοῦ Πρωτείου. Ἡ βεβαιότης μας αὐτὴ ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι γενικῶς μέσα στὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν εἶναι πολλὰ τὰ δείγματα τοῦ διαλόγου, τῆς αὐτοκριτικῆς, τῆς ἀμφοιβητήσεως τῆς μονολιθικότητος καὶ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ (Βλ. σχετικῶς: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν – Τὸ ζήτημα τῆς Οὐνίας, Ἀθήνα, 1992 - 1994. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Πορεία Εὐθύνης, Ἀθήνα 1998. Ἐκκλησιαστικοῦ, Σημάδια ἀλλαγῆς στὴν Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», (Κυριακὴ, 3 Ἰουνίου 2001).

Δὲν πρέπει νὰ σφετεριζώμεθα τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀνήκουσαν ιδιότητα τοῦ καρδιογνώστου καὶ νὰ διατυμπανίζωμεν μὲ βεβαιότητα ὅτι στὴν προσωπικὴν περίπτωσιν τοῦ Πάπα «ἐτάζομεν καρδίας καὶ νεφρούς» (Ψαλμ. ζ', 10) καὶ διαπιστώνομεν ὅτι ὁ ἐλθὼν στὴν Ἀθήνα Πάπας καὶ τὰ διακεκριμένα μέλη τῆς Συνοδείας του ἦλθαν χωρὶς αὐτοκριτικὴν, μὲ ἀνελικρίνειαν καὶ μὲ ὑπερριαλιστικούς σκοπούς. Πρέπει μᾶλλον νὰ ἔχωμεν τὸν ἐσωτερικὸν διαλογισμόν ὅτι στὶς ἐπαφές τους καὶ ἔστω σύντομες συζητήσεις τους μὲ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἄλλους ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προσφωνήσεων ἔνοιωθαν στὸ ἐσωτερικόν τους ν' ἀντηχοῦν κάποιοι ἐλπιδοφόροι τόνοι ἀπὸ τὴν συνοδεύουσαν τοὺς λόγους μυστικὴν ἀπαλὴν μουσικὴν, γιὰ τὴν ὁποίαν ἔχει μιλήσει ὁ Nietzsche. Ἄς ἐπιτραπῇ νὰ ὑπενθυμίσωμεν δι' ἄλλην μίαν φορὰν τὶς σχετικὲς διατυπώσεις τοῦ στοχαστοῦ αὐτοῦ: «Τὸ πλέον κατανοητὸ στὴ γλῶσσα δὲν εἶναι τὰ ἴδια τὰ λόγια, ἀλλὰ ὁ τόνος, ἡ ἰσχὺς τῆς φωνῆς, ἡ μετατροπία (Modulation, μεταβολὴ τοῦ τόνου κατὰ τὴν ἐκτέλεση μουσικοῦ κομματιοῦ), τὸ τέμπο (Tempo, ρυθμός), μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζεται μὲ τὸ στόμα μιὰ σειρὰ ἀπὸ λέξεις – μὲ λίγα λόγια ἡ μουσικὴ πίσω ἀπὸ τὶς λέξεις, τὸ πάθος πίσω ἀπὸ τὴ μουσικὴ αὐτὴ, τὸ πρόσωπο πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος: ὅλα αὐτά, ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μορφοποιηθοῦν σὲ λόγους καὶ νὰ γραφοῦν».

Πρέπει νὰ εἴμεθα βέβαιοι ἢ τουλάχιστον νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ τόνοι αὐτοί, ἡ ἐσωτερικὴ συμμετοχὴ καὶ οἱ ἐκφράσεις τῶν προσώπων, ποὺ θὰ προμνηνοῦσαν τὸ γλυκοχάραμα μιᾶς καινούργιας ἡμέρας στὶς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἔκαμαν περισσότερον αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν τους στὶς

ψυχὲς τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἰδιαιτέρων προσωπικῶν συνομιλιῶν τους. Ὡς ἐλπίζομεν ὅτι οἱ μελωδικὲς ἤχοκυμάνσεις στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ «προσκυνητοῦ» στὴν Ἀθήνα Πάπα Ἰωάννου-Παύλου Β' δὲν θὰ καταπνιγοῦν ἄλλην μίαν φορὰν μέσα στὸν θόρυβον τῆς κινήσεως τῶν γραναζιῶν τῶν μηχανισμῶν τοῦ κράτους τοῦ Βατικανοῦ. Εἶναι ἐλπιδοφόρον ὅτι οἱ τελευταῖοι Πάπες ἀγωνίζονται ἢ τουλάχιστον σὲ στιγμὲς περισυλλογῆς, τῶν «λογισμῶν ἀλλήλων κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων» (Ρωμ. β', 15), ἐπιθυμοῦν καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐλευ-

θερωθοῦν ἀπὸ τοὺς μηχανισμοὺς καὶ νὰ ἀπεγκλωβισθοῦν ἀπὸ τὰ κλουβιά τοῦ παπικοῦ μονολιθικοῦ συγκεντρωτισμοῦ.

Ἐκφράζομεν ἄλλην μίαν φορὰν τὴν βεβαιότητα ὅτι πολὺ περισσότερον γιὰ τοὺς δυναμικοὺς ρύακες τῶν διαφόρων φιλενωτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ «ἐν ἀληθείᾳ» διαλόγου τῆς ἀγάπης ἰσχύει ἡ φράσις «σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιταίνουσιν». Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ φαινομενικῶς ἀκλόνητος βράχος τοῦ παπικοῦ συγκεντρωτισμοῦ ἔχει ὑποστῆ ἤδη ἀρκετὴν διάβρωσιν.

